

FAKTORY ROZVOJA A RADIKALIZÁCIE ISLAMU V REGIÓNE STREDNEJ ÁZIE

doc. Dr. Lubomír Čech, CSc.

ABSTRAKT

Stredoázijský región má za sebou viac ako po 20-tich rokoch od skončenia studenej vojny zaujímavý vývoj, ktorý ovplyvnil medzinárodné vzťahy vo viacerých smeroch. Jedným z fenoménov modernej doby je nepochybne politický islam a jeho extrémne prejavy. Krajiny nachádzajúce sa v širšom regióne Strednej Ázie sú krajiny, kde má moslimské náboženstvo hlboké tradície. Najmä päť postsovietskych krajín prešlo vo vzťahu k islamu zložitým historickým vývojom. Článok analyzuje faktory, ktoré mali relevantný vplyv na jeho politizáciu v regióne a na vybraných problémoch Islamského hnutia Uzbekistanu demonštruje prepojenie radikálneho islamu s ambíciami niektorých vonkajších hráčov moslimského sveta, ale aj svetovej politiky.

Kľúčové slová: politický islam, transformácia, kríza hodnôt, sociálno-ekonomická situácia, islamský extrémizmus

ABSTRACT

Twenty years after the end of the Cold War, Central Asia has come through an interesting development with significant impact on international relations. One of the phenomena of the modern age is undoubtedly political Islam and its extreme manifestations. Countries in the broader region of Central Asia have a deep tradition of Islam. Especially the five post-Soviet countries have overcome difficult historical development with regards to Islam. The present article analyzes factors that contributed to the politicization of Islam in the region. Explaining selected problems of the Islamic movement of Uzbekistan, we demonstrate connection of radical Islam with ambitions of some external players in the Muslim world, as well as global politics.

Key words: political Islam, transformation, crisis of values, social and economical situation, extremism

JEL: F50, H79

Úvod

Terorizmus a extrémizmus pod náboženskými heslami sa v poslednom čase stali vážnymi hrozbami pre svetové spoločenstvo. Celý rad štúdií a výskumných správ sa zaoberá príčinami vzniku týchto neželaných fenoménov súčasnosti. V príspevku sa poukazuje na to, že vznik týchto javov má svoj pôvod vo vnútri zložitých procesov súčasného medzinárodného života. K tomuto presvedčeniu nás privádza analýza činností radu štátov i vonkajších síl, tak ako je uvádzané v nasledujúcich riadkoch vo vzťahu ku krajinám stredoázijského regiónu.¹

¹ Stredná Ázia sa zvyčajne spája s priestorom Kazachstanu, Kirgizska, Tadžikistanu, Uzbekistanu a Turkménska (tzn. bývalých republík ZSSR). Geograficky je pojem Stredná Ázia oveľa širší a patrí sem okrem územia piatich postsovietskych republík aj oblasť Sin-cianu/Xin-jiangu v Číne, Mongolska, časti Iránu a Afganistanu (tzn. vymedzenie blízke UNESCO). Pre potreby tejto štúdie uvažujeme o jej širšom variante. Bližšie pozri: JUZA, P. (2004): *Geopolitika islamu, demograficko – civilizačné tendencie v Uzbekistane a Strednej Ázii*, s. 16.

Štúdium politických procesov a vplyvu islamu v tranzitných spoločnostiach Strednej Ázie ponúka možnosť sa detailnejšie rozobrať v pôsobení faktorov rozvoja a radikalizácie islamu, jeho využívania vonkajšími (i vnútornými) silami s cieľom presadenia svojich politických i geopolitických záujmov.

1 Vnútorné a vonkajšie faktory radikalizácie islamu v Strednej Ázii

Takmer všetky radikálne skupiny v oblasti Strednej Ázie, najviac však tie, ktoré majú svoje korene vo Ferganskej kotline, prezentujú ako hlavný cieľ politickú a historickú obrodu *chalífátu* z čias prvých štyroch *chalífov*.² V predstavách moslimského obyvateľstva sú to práve oni, ktorí symbolizujú spravodlivé vládnutie, bratské vzťahy a spravodlivé rozdeľovanie hospodárskych statkov.

Väčšina pokusov o obrodenie spravodlivého *chalífátu* zostala, napriek pokusom radikálnych islamistických skupín v 90. rokoch a na prelome milénia, iba v proklamačnej rovine. Dôvodom sú špecifika miestnych foriem islamu, ktoré okrem práva *šarí`a* ovplyvňujú aj predislamské obyčaje, vrátane uctievania kultu svätcov a rituálov púti. Tento islam na ľudový spôsob mal svoj význam v časoch Sovietskeho zväzu. Vtedajšie pokusy sovietskej moci o sekularizáciu a rusifikáciu miestnych obyvateľov sa prejavili v konečnom dôsledku tak, že si moslimskí veriaci odovzdávali etnické a náboženské normy a osobitné spôsoby správania z generácie na generáciu.

Vo Ferganskej kotline sa obrodenie islamu začalo výraznejšie prejavovať začiatkom 80. rokov, predovšetkým návratom islamských rituálov do každodenného života v tom najširšom meradle. Tento stav však priniesol aj nedorozumenia medzi duchovnými predstaviteľmi neoficiálneho islamu.³ Problémom bolo, že tamojší *imámovia* sa zúčastnili na pútiach k hrobom svätých, aj keď neuznávali niektoré predislamské rituály. Ich najväčšia kritika sa obracala najmä na sovietskú tradíciu. Proti nim stojace radikálne krídlo fundamentalistov považovalo tieto rituály za neprípustné. To paradoxne vyhovovalo sovietskej štátnej moci, ktorá považovala návrat dodržiavania rituálov za hlavné nebezpečenstvo oficiálnej ideológie. A tak sa stalo, že to bol Ústredný výbor Komunistickej strany Uzbekistanu, ktorý v roku 1983 povolil pôsobenie fundamentalistov. Otvoril prístup do štátnej televízie a tlače každému, kto vystupoval proti uctievaniu kultu svätých a vykonávaniu púti. V snahe získať čo najviac priaznivcov došlo k prepojeniu fundamentalistov z Ferganskej kotliny a štátu. Ústredným nepriateľom štátu sa tak stal islam *hanafijského* právneho *mazhabu*,⁴ ktorý mal umiernený charakter, šírili ho neoficiálni *imámovia* a vyznávala ho väčšina obyvateľstva.

Keď o niekoľko rokov neskôr štátna moc dospela k poznaniu, že ich predchádzajúci spojenci sú rigidnými a aktívnymi šíriteľmi čistého islamu s politickými ambíciami, bolo už neskoro. Silová kampaň štátnej správy už nič nespravila s tým, že hnutie zapustilo vo ferganskej oblasti svoje korene. Pokračujúca Gorbačovova perestrojka proces reislamizácie zintenzívnila do takej miery, že politici v stredoázijských krajinách začali komunikovať s náboženskými osobnosťami a islam sa dostal do ich propagandistického slovníka. Štát začal rekonštruovať staré mešity a stavať nové.

Treba si uvedomiť, že sedemdesiat rokov pôsobenia ateizmu zanechalo svoj negatívny vplyv. Veľa obyvateľov regiónu nebolo schopných chrániť svoje duchovné a náboženské

---

² MENDEL, M. (2008). *S puškou a Koránem*, s. 82.

³ EXNÁROVÁ, V. (2001). Ferganská kotlina – hnízdo islamského fundamentalizmu? In: *Infoservis spoločnosti Človek v tísní pri Českej televízi, o.p.s.* Dostupné na: <<http://www.infoservis.net/art.php?id=991641662>>.

⁴ Ako najúspešnejšie *mazhaby* sunnitskej ortodoxie sa doteraz udržali štyri právne školy: *hanafijská, málikovská, šáfiovská a hanbalovská*. In: DROZDÍKOVÁ, J. (2005). *Lexikón Islámu*. Bratislava, s. 178.

tradície a pomerne ľahko sa dostávali pod vplyv rôznych hnutí sektárskeho charakteru. Preto sa nečudujeme, že to, čo zostalo z islamského náboženstva v regióne Strednej Ázie, nebolo pripravené a spôsobilé postaviť sa proti radikálnemu islamu. Chýbal systém klasického náboženského vzdelávania a chýbala intelektuálna vrstva spomedzi duchovných.

Spomínané spojenectvo (aj keď dočasného charakteru) štátnej ateistickej propagandy a radikálneho islamu sa nenapraviteľne podpísalo na fungovaní miestnych foriem islamu, ktoré dovtedy vytváralo prirodzenú protiváhu fundamentalizmu. Problém bol v tom, že oficiálni predstavitelia hanafijského islamu sa v očiach miestnych veriacich zdiskreditovali svojou dlhoročnou spoluprácou so štátnou mocou. Navyše neoficiálni *imámovia* sa nevedeli zjednotiť v samotnom procese reislamizácie a uspokojovali sa s liberalizáciou oficiálnej politiky. Len malé percento z nich sa priklonilo k radikalizácii. Reislamizácia tak prebiehala pod vedením fundamentalistov.

Politológ Svetozár Krno upozornil na to, že v stredoázijských krajinách islam tvorí okolo osemdesiat percent na celkovom náboženskom zložení tamojších spoločností. Upozorňuje tiež na to, že síce radikálny islam v tomto regióne je výsledkom slabej ekonomiky tamojších krajín a nízkej životnej úrovne obyvateľstva, ale podmienky mu vytvorila história. V dvadsiatych rokoch silná ateizácia prerušila vplyv mierneho islamu, ktorý tam bol prítomný, prerušilo sa dopĺňanie nových kádrov, nových myšlienok, nových ideí. Toto vákuum na začiatku deväťdesiatych rokov nahradili radikálni islamisti zo Saudskej Arábie, ktorí navyše prišli aj s veľkými peniazmi. Duchovne boli tieto spoločnosti vyprahnuté ako púšť a očakávali, že s islamom príde niečo, čo ich uspokojí. Ale prišiel radikálny islam. A tieto štáty neboli schopné zbaviť sa ho ani zákazmi. Nekontrolovateľný prienik moslimského fundamentalizmu je asi najhorší dôsledok nepripraveného rozpadu ZSSR.⁵

Tento dobre pripravený prienik radikálnych islamských hnutí, strán a náboženských organizácií, možno demonštrovať na dodávkach náboženskej literatúry do Uzbekistanu, keď diela moderných islamských teoretikov politického fundamentalizmu boli dodávané v uzbeckom, tádžickom a dokonca aj v ruskom preklade.

Pri posudzovaní vnútorných a vonkajších faktorov, ktoré spôsobili zvýšené riziká radikalizácie islamu v krajinách Strednej Ázie to boli najmä:

- situácia po získaní nezávislosti v krajinách postsovietskej Strednej Ázie, ktorá umožnila v týchto krajinách vojsť do kontaktov s islamským svetom (s rôznymi medzinárodnými islamskými centrami, ale aj na štátnej úrovni),
- dovoz islamskej náboženskej literatúry do stredoázijského regiónu, ktorá vedľa tradičnej umiernennej *hanafijskej* tradície obsahovala aj extrémistický *wahhábizmus hanbalovského mazhabu* (právnej školy),
- príchod misionárov do stredoázijského regiónu, vrátane radikálnych hnutí typu *Salafija*⁶, *Davat al-iršod*, *Al-Ichván al-Muslimín* – Asociácia moslimských bratov⁷,

---

⁵ JUZA, P. (2006). Islam a spomienky na Moskvu-Stredná Ázia dnes. In: *Nové slovo*. Dostupné na: <http://www.noveslovo.sk/c/14166/Islam_a_spomienky_na_Moskvu_%E2%80%93Stredna_Azia_dnes>.

⁶ Salafizmus (arab. *Salafija*) – široký myšlienkový prúd v rámci sunnitského islamu, ktorý sa odvoláva na "odkaz predkov prvých generácií islamu". Zrodil sa v 19. st. v Egypte, upozorňuje na "úpadkové" tendencie v rámci islamu a návrat k islamským koreňom. Súčasne ide o modernistické hnutie, ktoré sa snaží očistiť islam od nemoslimských vplyvov.

⁷ Asociácia moslimských bratov je egyptská islamistická organizácia založená v r. 1928 Hassanom Al-Banná. V 20. storočí sa zradikalizovala a stala sa inšpirátorom dnešných radikálnych islamistických organizácií. Základnou myšlienkou sa stal návrat k islamským koreňom a hodnotám a obnovenie chalífátu.

- príchod nových učiteľov do náboženských zariadení Tadžikistanu, Kirgizska a Uzbekistanu a možnosť štúdia mladých ľudí v náboženských zariadeniach Egypta, Pakistanu, Saudskej Arábie, Turecka a Iránu,
- vojenský vpád ZSSR do Afganistanu na konci roka 1979 a boj afganských *mudžahedínov* za oslobodenie svojej vlasti,
- Američanmi v praxi realizovaná teória „riadených konfliktov“ s využitím Brzezinského „islamského faktora“ – tzn. umelým vyvolávaním nepriateľstva medzi *sunnitmi* a *šítmi* na územiach Iraku, Afganistanu a Pakistanu, alebo medzi arabskými krajinami a Iránom.

Človek, ktorý vyrástol v prostredí, kde sú posvätné západné náboženské, kultúrne a civilizačné hodnoty, má samozrejme právo na ich obhajobu. Ale obhajoba by nemala sklznúť k zneužívaniu. Zvýšil sa počet prípadov, ktoré hraničia so zneužitím náboženského citenia moslimov. Vo viacerých prípadoch to viedlo k radikálnym akciám a masovým protestom moslimského obyvateľstva. Sfanatizovať ľudí (v mnohých prípadoch neinformovaných či dezinformovaných) pre autoritatívnu vieru nie je až také ťažké. Najmä v dobe pôsobenia moderných médií. Spomeňme napr. zverejnenie karikatúr Proroka Mohammeda v marci 2005 a januári 2008 v časopisoch v Dánsku, Francúzsku, Holandsku a Nemecku. Alebo Wildersov film porovnávajúci Korán s Mein Kampfom Adolfa Hitlera. To všetko negatívne ovplyvňovalo religiózne čítanie moslimov a viedlo ich ku kritike vlastných vlád, ktoré udržiavali normálne vzťahy s „dekadentným Západom“ a Spojenými štátmi.

Ale vonkajšie faktory majúce vplyv na radikalizáciu politického islamu v Strednej Ázii by nemohli pôsobiť na situáciu v regióne bez zodpovedajúcich faktorov vnútorných. Tu treba menovať všeobecnú ekonomickú krízu, ktorá za sebou tiahne celý rad hrozieb – nárast organizovaného zločinu, narkobiznis, obchod s ľuďmi, korupciu, nezamestnanosť, chudobu a takisto nový fenomén v spoločnostiach Tadžikistanu, Kirgizska a Uzbekistanu – „gastarbeitrov“. Tzn. ľudí, ktorí sú pre prácu ochotní prijať postavenie „novodobých otrokov“ v Ruskej federácii alebo v Kazachstane. Dochádza k tomu, že podmienky a úroveň života občanov zostávajú závislé nie od starostlivosti štátu, ale od príjmu týchto zahraničných robotníkov. To všetko vytvára priaznivú pôdu pre rast nespokojnosti s oficiálnou politikou štátu a vháňa ľudí do radikálnych skupín. Najmä takých, ktoré nielen deklarujú, ale prakticky realizujú sociálne programy pre široké vrstvy obyvateľstva.

Jednou z hlavných príčin existencie radikálneho islamu v regióne je, že jeho existencia nahráva miestnym vládnucim režimom. Pre tamojšie autoritárske režimy je radikálny islam argumentom pre vlastnú apológiu. Najmä v situácii, keď medzinárodné spoločenstvo vyžaduje od vedúcich predstaviteľov týchto krajín uskutočnenie demokratických reforiem. Vládnuce kruhy stredoázijských krajín využívajú „islamskú hrozbu“ ako argument na ospravedlnenie absencie demokracie (vrátane slobody prejavu) s tým, že na programe dňa je „vojna proti terorizmu“. Vlna represíí, ktorá je v regióne v tejto veci spájaná už s rokom 1992, znamenala zákaz činnosti všetkých strán a hnutí založených na náboženstve. To samozrejme zasiahlo aj iné zoskupenia, oveľa menej politicky zamerané, ktorá pôsobili ešte od čias „perestrojky“. Zásah štátnej moci spôsobil odchod fundamentalistov z Ferganskej kotliny do ilegality, niektorých prinútil k exilu do okolitých štátov (Tadžikistanu, Afganistanu). Represie zasiahli aj ľudí, ktorí sa obliekali ako moslimovia a chodili do neoficiálnych mešít. Represívne zásahy sa na znížení religionizity obyvateľstva nepremietli a pôvodne liberálne orientovaní moslimskí duchovní sa orientovali radikálne.

Pri posudzovaní procesu reislamizácie v Strednej Ázii a pokusov o prienik politického islamu je na mieste spomenúť činnosť rôznych zahraničných politických organizácií. Tie sa regrutovali najmä zo Saudskej Arábie, Pakistanu, Iránu, Spojených arabských emirátov a Afganistanu. Mali podporu materských krajín a niektorých západných krajín v čele s USA. Ruský vedec A. Ignatenko v tejto súvislosti napísal: „Po víťazstve iránskej revolúcie v roku

1979 ajatollách Chomejní povolil známemu egyptskému publicistovi Muhammadovi Husejnímu Hajkalovi pracovať v archívoch bývalého šáha Pahlavího. Objavil tu dokumenty, z ktorých je zrejme, že začiatkom 70-tych rokov sa vytvorila neformálna skupina pod patronátom USA na čele s bývalým štátnym tajomníkom H. Kissingerom. V tejto skupine pracovali Alexander de Marant (vedúci francúzskej zahraničnej rozviedky SDECE - Le Service de documentation extérieure et de contre-espionnage), Anvar Sadat (egyptský prezident), M. R. Pahlaví (iránsky šáh), Hasan II. (marocký kráľ), a Kamal Ahmed (vedúci rozviedky Saudsko arabského kráľovstva).⁸ Ešte predtým tajné služby spomenutých krajín podpísali dohodu o spolupráci. Úlohou tejto skupiny bol „boj proti komunizmu“, predovšetkým v moslimských oblastiach bývalého Sovietskeho zväzu. Mimoriadne aktívna a štedrá bola v tomto zmysle Saudská Arábia, ktorá financovala prípravu na činnosť veľkého množstva *wahhabistických* skupín.

Samotní Američania až do roku 1998 uvádzali, že po invázii ZSSR do Afganistanu spustili tzv. operáciu „Cyclon“ na podporu miestnych *mudžahedínov*. Z. Brzezinski, (bezpečnostný poradca prezidenta Cartera) však priznal, že tajné rozhodnutie o americkej pomoci afganským *mudžahedínom* prišlo viac ako pol roka pred sovietskou inváziou do Afganistanu. Keď v roku 1989 odchádzali sovietske vojská z Afganistanu, USA boli spokojné, že aj ich hlavný rival „dostal svoj Vietnam“. Netušili, že doterajší spojenec – povstaleckí bojovníci svätej vojny, ktorých doposiaľ podporovali, sa stane čoskoro ich nepriateľom. Mudžahedínia, posmelení víťazstvom nad „malým Satanom“ (ZSSR), sa čoskoro transformovali do konfrontačnej pozície s „veľkým Satanom“ (USA).

Ešte nedoznali dramatické udalosti roku 1989 spojené s pádom berlínskeho múru a skončením studenej vojny a zo Saudskej Arábie už prúdili do náboženských zariadení Tadžikistanu a Uzbekistanu desiatky tisíc kníh s náboženským obsahom. Podobnú situáciu bolo možné pozorovať v rokoch 1993-1996 na juhu Kazachstanu. Saudská Arábia bola pripravená poskytnúť peniaze na výstavbu 35 mešít.⁹ V rovnakom časovom období v prospech šírenia náboženského fundamentalizmu v Tadžikistane aktívne pôsobil Pakistan (najmä prostredníctvom svojich špeciálnych služieb) a moslimské (*šii`tské*) organizácie z Afganistanu a Iránu. Je dôležité si uvedomiť, že vonkajšie sily neimportovali iba ideológiu, ale boli aj katalyzátorom jej aktívneho pôsobenia.

2 Konkrétne problémy krajín Strednej Ázie s islamským extrémizmom

Uzbekistan bojuje s domácim terorizmom prerastajúcim do nadnárodných bezpečnostných hrozieb vo forme Islamského hnutia Uzbekistanu – IHU (Islamic Movement of Uzbekistan – IMU). S množstvom bezpečnostných výziev pozdĺž hranice s Afganistanom zo strany militantných skupín ako aj pašerákov narkotík sa pasuje Tadžikistan. Hrozbám zo strany islamizmu, aj keď oveľa nenápadnejšie, čelí aj Turkménsko. Kirgizsko je vystavené početným hrozbám islamistických odbojových hnutí, vrátane IHU. Aj Kazachstan bojuje (hoci v menšej miere než ostatné štyri krajiny) s militantnou regrutáciou.¹⁰

Ako bolo uvedené vyššie, v centre nadnárodného terorizmu v Strednej Ázii stojí Uzbekistan.¹¹ Jeho najznámejšia militantná skupina – Islamské hnutie Uzbekistanu – je známe

---

⁸ RACHMOTOV, I. (2010). Vnešnje faktory razvitija i radikalizaciji islama v regione Central'noj Azii. In: *Islam v SNG*. Cit. Podľa: Цит – 11 декабря 2003 г., № 4. Dostupné na: <<http://www.islamsng.com/tjk/opinion/473>>.

⁹ Ibid.

¹⁰ KIMMAGE, D. (2004). Analysis: Kazakh Breakthrough on Uzbek Terror Case. In: *Radio Free Europe/Radio Liberty*. Dostupné na: <<http://www.rferl.org/content/article/1055882.html>>

¹¹ TYNAN, D. (2009). Uzbekistan: If a Taliban Outpost Falls in Pakistan, Is the Ripple Felt in the Ferghana Valley? In: *Eurasianet.org*. Dostupné na: <<http://www.eurasianet.org/>>

svojimi aktivitami vo Ferganskej kotline. IHU protestovalo proti moci uzbeckého diktátora Islama Karimova koncom 90-tych rokov minulého storočia a neskôr si vytvorilo vzťahy s tadžickými militantmi a uzbeckými a kirgizskými občanmi vo Ferganskej oblasti. Od roku 2000 militanti IHU bojovali spolu s Talibanom v severnom Afganistane (neskôr, keď v Afganistane zasiahli Spojené štáty, ušli na Federálne spravované kmeňové územia v Pakistane). V súčasnosti operuje v značne zdecimovanom stave predovšetkým v severozápadnom Pakistane.¹² Je základom ďalších islamistických sietí v regióne a hnacou silou občianskych nepokojov v postsovietskej Strednej Ázii za poslednú dekádu.¹³

V tejto súvislosti treba spomenúť aj prepojenie medzi Islamským hnutím Východného Turkestanu (The East Turkestan Islamic Movement – ETIM¹⁴) a Islamským hnutím Uzbekistanu. Názory na rozsah spolupráce sa líšia s ohľadom na nedostatok dôveryhodných informácií. Aktuálne je kooperácia medzi ETIM a IHU zrejme funkčná najmä v oblasti severných kmeňových území Pakistanu, pričom zahŕňa aj frakciu IHU – Islamistickú džihádistickú úniu (Islamic Jihad Union – IJU) a funguje hlavne na bázi ideologickej a strategickej spriaznenosti. Obidve hnutia vidia primárne svoje záujmy v regióne Strednej Ázie a v čínskom Xinjiangu. Podľa niektorých prameňov sa obe organizácie zúčastnili aj bojov v pakistanskom údolí Swát v roku 2009.

S islamistickým extrémizmom sa potýka aj Kirgizsko. Hektický vývoj v krajine v posledných rokoch však komplikuje posúdenie jeho skutočného vplyvu. Hrozby militantov v Tadžikistane majú úzku väzbu na Afganistan. Tadžikistan je vystavený najmä problémom s afgánskymi utečencami. V roku 1992, keď kolaboval komunistický režim prezidenta Nadžibuláha, približne 60 000 Tadžikov ušlo pred občianskou vojnou a hľadalo útočisko v severnom Afganistane.¹⁵ Keďže sa smerovanie ľudí otočilo, Tadžikistan zápasí s hospodárskymi a bezpečnostnými výzvami vo forme množstva utečencov, ktoré nedokáže celkom zvládnuť. Napriek tomu, že západní analytici majú tendenciu označovať Tadžikistan ako ďalšie centrum islamského terorizmu, domnievame sa, že toto tvrdenie nezodpovedá realite.

3 Islamské hnutie Uzbekistanu a jeho fungovanie pod vplyvom vonkajších faktorov

V súvislosti so skúmanou témou je nasledujúca časť venovaná objasneniu relevantných aspektov vplyvu niektorých moslimských krajín, islamských charitatívnych nadácií a extrémistických centier na náboženskú radikalizáciu moslimských organizácií a hnutí v regióne.

Uvedené tvrdenie je možné demonštrovať na vzniku a vývoji Islamského hnutia Uzbekistanu, ktoré sa zo začiatku organizovalo ako forma protestu moslimskej spoločnosti proti „tvrdej ruke“ vládnucej klanovej elity v Taškente.

Uzbecká islamská opozícia vznikla na začiatku 90. rokov, keď sa vo Ferganskej doline (najmä v Namangane) začali - vďaka finančnej pomoci náboženských organizácií z rôznych

---

departments/insightb/articles/eav052609.shtml>.

¹² HORÁK, S. (2005). *Střední Asie mezi Východem a Západem*, s. 29 a s. 35.

¹³ NAJIBULLAH, F. (2009). Four Suspected IMU Members Killed In Tajikistan. In: *Radio Free Europe/Radio Liberty*. Dostupné na:

<http://www.rferl.org/content/Four_Suspected_IMU_Members_Killed_In_Tajikistan/1855410.html>.

¹⁴ Podľa čínskych prameňov je tejto organizácii pripisované viac ako 2000 teroristických akcií. Jej základne sa údajne nachádzajú aj na území Kirgizska a Kazachstanu. Najvýraznejšou akciou pripisovanou tomuto hnutiu sa stal atentát na čínskeho konzula v Biškeku v roku 2002. Bližšie pozri: HORÁK, S. (2009). *Nástup Číny ve Střední Asii?* s. 37.

¹⁵ COLEVILLE, R. (1994). Rebuilding Socialism. In: *Refugees* 98. Dostupné na: <<http://www.unhcr.org/3b5421984.html>>.

moslimských krajín - vytvárať neformálne islamistické združenia (*Tovba* – Pokánie, *Adolat* – Spravodlivosť, *Islom Laškarlari* – Bojovníci islamu). Ferganská kotlina bola vždy z pohľadu rozvoja islamu, religiozity obyvateľstva a dodržiavania islamských tradícií špecifickým regiónom Strednej Ázie.¹⁶ Renomovaný slovenský odborník na Strednú Áziu P. Juza uvádza, že v roku 1987 navštívili Namangan vo Ferganskej kotline emisári zo Saudskej Arábie, Afganistanu a Pakistanu. Počas tajného stretnutia s predstaviteľmi miestneho duchovenstva v mešite Gumbaz boli nastolené otázky vytvorenia politickej strany Renesancia islamu, ktorej cieľom malo byť vytvorenie islamského štátu vo Ferganskej kotline.¹⁷ Prvé pobočky Strany islamskej obnovy sa objavili začiatkom 90. rokov ako neformálne islamistické združenia. Po ich likvidácii v roku 1992 sa na scéne objavuje v Uzbekistane strana *Hizb-ut-tahrir* - Strana oslobodenia a jej aktivity sa objavujú aj na teritóriu Kirgizska.

Hizb ut-Tahrir je medzinárodná panislamistická organizácia *sunnitských* moslimov, ktorá bola založená v roku 1953 v Jeruzaleme. Medzi jej hlavné ciele patrí odstránenie neokolonialistickej kontroly islamského sveta Západom, znovuvytvorenie jednotného moslimského *chalífátu*. Napriek tomu, že jej metódy sú nenásilné (najmä propagácia ideológie, ktorá má kulminovať v dobrovoľnom návrate jednotlivých štátov k *šari'* a následnom odbúraní národných hraníc), je v mnohých štátoch zakázaná. Podľa niektorých zdrojov sídli jej riadiace štruktúry v Londýne. Vo Ferganskej doline má organizácia množstvo prívržencov, ktorých priťahuje najmä odmietavý postoj k „nelegálnym“ existujúcim neislamským vládam. Atraktívny je i navrhovaný hospodársky systém vytvoreného *chalífátu*, ktorý sa má napriek povolenému súkromnému vlastníctvu vyznačovať výrazne socialistickými črtami. Hoci formálne odmietajú násilie a dištancujú sa od teroristických činov IMU, ktoré považujú za príliš jednoduchú cestu k moci, International Crisis Group vyjadřila obavy z nevypočítateľnosti reakcie organizácie na prípadné ozbrojené konflikty v oblasti. Z toho pramení i tvrdý postoj štátnych orgánov, ktoré aktívnych podporovateľov organizácie odsudzujú na dlhé roky väzenia a konfiškujú im majetky. Mnohí odborníci vidia jej nebezpečenstvo skôr v tom, že plní rolu „politického inkubátora extrémistov pre iné islamské organizácie, keďže prispieva k formulácii ich radikálnych názorov“.¹⁸

Okrem nej dnes v oblasti pôsobia skupinky, ktorým súčasne štátne režimy v Strednej Ázii nie sú po vôli. Patria tu *Tabliq* – Misia, *Adolat Ujušmasi* - Spravodlivá spoločnosť, *Nur* – Lúč svetla, *Kora sallalilar* - Nosiaci čierne šatky a už spomínaní *Islom Laškarlari* - Bojovníci islamu a *Tovba* – Pokánie. Od *Hizb-ut-tahrir* sa v roku 1996 oddelila *Akromiya*, ktorá kritizuje praktickú nedosiahnuteľnosť hlavného cieľa *Hizb-ut-tahrir* – vytvorenie jednotného moslimského *chalífátu*. Prednosť dáva nastoleniu islamského práva na lokálnej úrovni. Pôsobia tu aj menej známe *Hizb an-Nusra* alebo *Jama'at Mojahedni*.

Podľa vzoru Strany islamskej obnovy Tadžikistanu vzniklo v roku 1995 Hnutie islamskej obnovy Uzbekistanu. Sídlo hnutia sa spočiatku nachádzalo v Pešávare, neskôr v Kábule. Tam v roku 1998 organizácia zmenila svoj názov na Islamské hnutie Uzbekistanu. Financovali ho nielen viaceré moslimské krajiny sveta, ale aj predstavitelia uzbeckej diaspóry v Turecku, Afganistane a Saudskej Arábii. V druhej polovici 90-tych rokov IHU nadviazalo kontakty s hnutím Taliban v Afganistane, v dôsledku čoho sa drogy stali významným zdrojom jeho financovania. Najdôležitejšie peňažné zdroje pochádzali od vedúceho Al-Káidy Usámu

¹⁶ STUPAVSKÝ, P.(2006). Trojnásobný trest smrti v Strednej Ázii. In: *SLOVO*. Dostupné na: <<http://www.noveslovo.sk/printClanok.php?c=14437>>.

¹⁷ JUZA, P. (2012). Stredná Ázia a európska bezpečnosť – problém Ferganskej kotliny. In: *SLOVO*. Dostupné na: <<http://www.noveslovo.sk/printClanok.php?c=27515>>.

¹⁸ KRAJČÍKOVÁ, J. (2007). Náboženský problém Ferganskej Doliny. In: *E-polis.cz*. Dostupné na: <<http://www.e-polis.cz/nezarazene-clanky/206-nabozensky-problem-ferganskej-doliny.html>>.

bin-Ládina a od pakistanskej tajnej služby ISI (Inter-Services Intelligence), ktorá okrem finančnej podpory poskytovala hnutiu zbrane a vojenskú techniku. Členovia Islamského hnutia Uzbekistanu, ktorí našli „nový domov“ v Afganistane, tam aktívne bojovali proti koalíčným jednotkám bok po boku s Talibanom. V týchto bojoch zahynul aj vtedajší vojenský veliteľ Islamského hnutia Uzbekistanu Džuma Namangani (vlastným menom Chodžajev).

Osobitnú úlohu vo vývoji hnutia zohrával jeho emir (náčelník a politický vedúci) Tahir Juldašev. Proti komunistom v Uzbekistane bojoval pred aj po jeho odtrhnutí od ZSSR. Neskôr utiekol do Afganistanu, kde vtedy vládlo hnutie Taliban. Po roku 2001 našiel útočisko v pakistanskom Vaziristane, kde sa stal významným operačným veliteľom Al-Káidy. Bol častým návštevníkom pakistanského Pešávaru a prostredníctvom ISI získal kontakty na radikálne moslimské organizácie Pakistanu. Skrýval sa v horách na hraniciach Afganistanu a Pakistanu.

Ešte v polovici prvej dekády nového milénia tvrdil, že Islamské hnutie Uzbekistanu funguje a pripravuje nové násilné akcie (napriek opačným tvrdeniam predstaviteľov tajných služieb Pakistanu, Kirgizska a hlavne Uzbekistanu).

Tahir Juldašev zomrel začiatkom októbra 2009. Podľa pakistanských úradov podľahol zraneniam, ktoré utrpel 27. augusta toho istého roku pri americkom raketovom útoku v pakistanskom kmeňovom regióne Južný Vaziristan.¹⁹ Schopnosť IHU vojensky zasiahnuť je v súčasnosti obmedzená. Z regiónu však prichádzajú informácie, že hnutie prešlo transformačným procesom, ktorý z IHU robí náboženskú silu s dosahom na celú Strednú Áziu.

Širšej verejnosti sú menej známe skutočnosti o rozsiahlej pomoci tureckých organizácií a charitatívnych fondov, pôsobiacich v Nemecku. V pozadí činnosti niektorých z nich bola strana Refah (*Refah Partisi* – Strana prosperity) vedená bývalým tureckým premiérom N. Erbakanom.²⁰ Turecké hnutie „*Milli gerus*“ (Národný pohľad),²¹ za založením ktorého stál Erbakan, tiež vyčlenilo pre IHU stovky tisíc amerických dolárov na nákup zbraní. Súčasne bolo dojednané, že IHU bude podriadené „*Milli gerus*“ a iba Erbakan určí presný čas začiatku akcií proti Uzbekistanu. V tomto zmysle došlo ku konfliktu záujmov tureckých a pakistanských tajných služieb.

Ešte jeden významný zdroj získavania peňazí pre IHU treba spomenúť – prepravu drog z Afganistanu cez stredoázijské republiky ďalej do Ruska a Európy. Podľa Interpolu až 60 % exportu afganského ópia ide cez Strednú Áziu, pričom IHU kontroluje asi 70 % všetkého množstva narkotík, ktoré sa transportuje cez tento región.

Drogy neboli len zdrojom príjmov IHU. Uznávaný tadžický odborník na túto problematiku, odvolávajúc sa na zdroje vojenskej prokuratúry Uzbekistanu, podáva šokujúce svedectvo o veľkej závislosti prevažnej časti bojovníkov IHU na drogách.²² Z dokumentov Úradu národnej bezpečnosti Uzbekistanu sa dozvedáme, že IHU takisto získavalo milióny amerických dolárov v rámci finančnej podpory priamo od Usámu bin-Ládina.

Hnutie pôsobilo so silnou vojenskou štruktúrou a bolo vyzbrojené všetkými druhmi streleckých zbraní. Vlastnilo aj bojové vozidlá pechoty a obrnené transportéry, niekoľko raketových zariadení GRAD a systémy protivzdušnej obrany. Tréningové tábory hnutia sa

---

¹⁹ Pri americkom nálete v Pakistane zahynul vodca uzbeckých militantov. (2009). In: *SME.sk*. Dostupné na: <<http://www.sme.sk/c/5043807/pri-americkom-nalete-v-pakistane-zahynul-vodca-uzbeckych-militantov.html#ixzz2CUuIAKTU>>.

²⁰ MURATALIEVA, Z.T. (2004). *Centrálna Ázia i Kavkaz*. № 3(33), s. 25-26.

²¹ *Milli gerus* – je hnutie, za ktorým stojí bývalý turecký premiér Erbakan a ktoré presadzuje v tureckej zahraničnej politike potrebu presadenia skúseností bývalej Osmanskej ríše. V tejto súvislosti sa hovorí o tzv. neootomanstve, ktoré nie je vzdialené ani súčasnému ministrovi zahraničných vecí Turecka Ahmedovi Davutoglovi (pozn. autora).

²² SALIMZODA, M. (2008). *Islam i sekularnoje gosudarstvo v Central'noj Azii*, s. 187.

nachádzali v Pakistane, kde v úlohe inštruktorov vystupovali spolupracovníci pakistanskej rozviedky.

Jedným z dôležitých momentov fungovania IHU bol trvalý problém kvalitnej prípravy bojovníkov. Finančne bola zaisťovaná radikálnymi stranami v Pakistane, Al-Káidou, dobrovoľnými nadáciami a vplyvnými osobnosťami krajín Blízkeho východu. Od konca 90. rokov minulého storočia bojovníci IHU absolvovali bojovú prípravu na základniach pakistanských extrémistických organizácií *Laškare Tajjaba* – Armáda chudobných²³ a *Džamát-e Islámí* – Strana islamu.²⁴ Pôsobili v Miramšahu v Čitralskej oblasti v severozápadnej provincii Pakistanu NWFP (od apríla 2010 sa táto provincia nazýva Chajbar – Paštúňchwá). Kombináciu náboženského a vojenského vzdelávania získavali v pakistanskej *medrese* Movarannah pod vedením bývalého ministra vo vláde Talibanu Mully Rakibulla. V ostatnom čase bolo možné zaregistrovať v IHU isté prvky internacionalizácie, akejsi spoločnej platformy boja Ujgurov, Čečencov, Dagestancov, Tatárov, Kirgizov, Kazachov i Tadžikov.

Konkrétne svedectvá o množstve a národnostnej príslušnosti bojovníkov v ich prípravných centrách a tréningových táborech sa rozchádzajú a je ťažko získať objektívne informácie. Podľa tvrdení tadžického odborníka M. Salimzoda, v roku 2003 sa v *medrese* Movarannah pripravovalo asi 250 bojovníkov IHU. Podobná základňa v mestečku Hval, v blízkosti Kvety v pakistanskej provincii Balučistan, v rámci špeciálnej prípravy školila asi 100 bojovníkov. V tom istom mieste boli pripravovaní aj samovražední atentátnici, ktorí mali byť využití pre uskutočnenie teroristických aktov v stredoázijskom regióne.

Časť bojovníkov IHU bola sústredená v mestečku Šoch-Salim Čitralskej oblasti pod vedením mully Mansúra.²⁵ Spomenuté základne boli financované mullom Fazl Chakamonom, ktorý pochádza zo Saudskej Arábie. Ďalšie miesto prípravy bojovníkov IHU sa nachádzalo v *medrese* „Mawlavi Nur“ v blízkosti Pešávaru.²⁶ Koordináciu prípravy bojovníkov všetkých spomenutých tréningových táborov mal na starosti bývalý vedúci pakistanskej vojenskej rozviedky generál Hamidgul.

Podľa posledných informácií dochádza k prepájaniu cieľov a úloh extrémistických skupín IHU, *ETIM*, *Hizb-ut-Tahrír* a *Salafistov* v stredoázijskej oblasti. Výnimku tvorí nejednotnosť názorov v metódach ozbrojeného boja. Všetky uvedené skupiny spája spoločný cieľ, ktorým je vytvorenie chalífátu v regióne Strednej Ázie. Tento proces je samozrejme ovplyvnený globalizačnými vplyvmi, ale najmä internacionalizáciou štruktúr regionálnych extrémistických organizácií.

Viacerí odborníci na fungovanie IHU vidia v jeho činnosti tzv. „americkú stopu“, ktorá vyjadruje mimoriadny záujem USA získať v regióne väčší vplyv. Riaditeľ regionálnej pobočky ruského inštitútu krajín Spoločenstva nezávislých štátov v Biškeku Alexander Kňazev v tejto súvislosti napísal: „Všetko, čo USA robia v Afganistane, je súčasťou politiky širšieho Blízkeho

---

²³ *Laškare Tajjaba* – významné pakistanské radikálne islamistické zoskupenie, ktoré vzniklo v roku 1990 a usiluje sa o nezávislosť Kašmíru a zavedenie moslimskej vlády v Indii. Skupina je mimo iného zodpovedná za bombové útoky v Bombaji v roku 2006, pri ktorých zahynulo viac ako 200 ľudí a viac ako 700 sa zranilo.

²⁴ *Džamát-e Islámí* – islamistická politická strana, založená v roku 1941 v britskej Indii Sajjídnom Abú al-Alá Maudúdim s cieľom presadzovať islamské hodnoty a odporovať západnému vplyvu. Od rozdelenia Indie v roku 1947 pôsobí aktívne najmä v Pakistane.

²⁵ Prišiel o život pri útoku britských ozbrojených síl v júni 2009 v provincii Helmand v Afganistane. Vo vláde Talibanu, ktorú Američania a ich spojenci zvrhli v roku 2001, bol Mansúr ministrom civilného letectva a dopravy. Dostupné na: <<http://www.sme.sk/c/4872083/britski-vojaci-usmrtili-vodcu-talibanu-mullu-mansura.html#ixzz2CKZRznHh>>

²⁶ SALIMZODA, M. (2008). *Islam i sekularnoje gosudarstvo v Central'noj Azii*, s. 187.

Východu.²⁷ Ďalší ruský autor S. A. Karaganov na margo tejto problematiky dodáva: „Politika USA v oblasti šírenia demokracie na širšie chápanom Blízkom východe sa fakticky zvrháva do vážnej a dlhodobej destabilizácie štátov, s perspektívou vzniku radikálnych islamistických režimov alebo pretrvávania chaosu... Analogický efekt môže mať politika USA v Strednej Ázii i v Zakaukazsku, v regiónoch hraničiacich s Ruskom.“²⁸

Politológ a viceprezident Akadémie pre geopolitické otázky V. Anochin v IHU vidí „prvé lastovičky“ západnej expanzie. Pričom toto pomenovanie nemá korene v stredoázijských a ruských médiách, ale IHU samo seba tak prezentuje vo vysielaní rádiostaníc Sloboda, BBC a Hlas Ameriky.

Hlavným nástrojom kontroly IHU, čo sa opakovane potvrdzuje, je najväčší a najkontroverznejší spojenec USA v regióne – Pakistan a jeho spravodajská služba ISI. Islamské hnutie Uzbekistanu bolo a zostane istým nátlakovým inštrumentom voči režimom stredoázijských krajín s cieľom umožniť Spojeným štátom postupne sa etablovať v regióne. Všetci najbližší partneri IHU – Al-Káida a Taliban ako výtvory CIA - boli vytvorení pre boj so Sovietskym zväzom. Nikdy nezmizli zo sféry záujmy a vplyvu amerických špeciálnych služieb a sú pod ich vplyvom dodnes.

Informačné zdroje blízke špeciálnym službám Tadžikistanu, Kirgizska a Afganistanu potvrdili snahu CIA o americkú prítomnosť v oblasti, predovšetkým v súvislosti s ochladnutím vzťahov medzi USA a Uzbekistanom v roku 2005. Vtedy špeciálne služby USA začali intenzívne hľadať kontakty s vodcami prostredníctvom Ministerstva vnútra Afganistanu, umiernených Talibancov a za pomoci pakistanskej vojenskej rozviedky.

Americké špeciálne služby spolupracovali s IHU pri oslobodzovaní asi 20 bojovníkov, zadržaných afganskými bezpečnostnými orgánmi v júni 2007 pri pokuse o prechod riečeho prístavu Hajraton²⁹ s falošnými uzbeckými dokladmi. Podľa vyhlásenia vedúcich predstaviteľov IHU mali bojovníci za úlohu infiltrovať sa na územie Uzbekistanu a tam očakávať pokyn na uskutočnenie diverzných a teroristických akcií.

V súčasnosti je kolísavá zahraničnopolitická orientácia Taškentu v „proamerickej amplitúde“ a Spojené štáty toho bezpochyby využijú. Výčitky na adresu uzbeckého vedenia za udalosti v Andižane sa (radšej) nespomínajú a Američania celkom otvorene hovoria o vzniku novej vojenskej základne v Uzbekistane. Tento najväčší vojenský objekt v Strednej Ázii by mal pôsobiť ako centrum operatívnej reakcie amerických vojsk pre prípad zhoršenej situácie v Afganistane po predpokladanom odchode vojsk v roku 2014.

ZÁVER

Keď rekapitulujeme problematiku rozvoja „politického islamu“ a jeho radikalizácie v stredoázijskom regióne (vnútorné i vonkajšie faktory) v posledných rokoch, tak zistíme, že pomerne veľký priestor na jeho fungovanie mu skutočne vytvárali vonkajšie faktory. Medzi odborníkmi sa vytvorili dve skupiny názorov na túto problematiku:

---

²⁷ Termín „širší Blízky východ“ označujúci široký pás arabských a nearabských krajín ležiacich od Maroka na západe, po Pakistan v juhovýchodnej Ázii (bez presného vymenovania konkrétnych krajín) použil americký prezident v roku 2003 pri prezentovaní iniciatívy Spojených štátov zameranej na posilnenie reformy a demokratizáciu v arabských krajinách s moslimskou väčšinou. In: SHARP, M, J. 2005. *The Broader Middle East and North Africa Initiative: An Overview*. Dostupné na:

<<http://fpc.state.gov/documents/organization/43990.pdf>>

²⁸ KARAGANOV, S. A. (2007). *Mir vokrug Rossii: 2017. Kontury nedalekogo buduščego*. s. 103.

²⁹ Nachádza sa asi 60 km severovýchodne od Mazáre Šarífu na Amudarje, hraničnej rieke s Uzbekistanom (pozn. autora).

- jedna skupina argumentuje množstvom príkladov financovania radikálnych skupín pôsobiacich v Strednej Ázii zahraničnými islamskými fondmi a nadáciami, islamskými stranami a diaspórou moslimov, ktorá žije v ekonomicky vyspelom prostredí iných krajín;
- druhá skupina, skúmajúca nami sledovaný fenomén islamského radikalizmu v Strednej Ázii, vidí príčiny a dôvody jeho posilňovania v tzv. „dvojakých štandardoch“ USA, ktoré prostredníctvom svojich špeciálnych služieb a špeciálnych služieb spojencov financujú vybrané skupiny zakrývajúce svoje pôsobenie islamskou vierou.

Strategický cieľ však zostáva rovnaký – geopolitický boj za získanie sféry vplyvu v Strednej Ázii, bohatej na ropu, plyn a lacnú pracovnú silu.

Môžeme sledovať, že pomerne silná sekuritizácia radikálneho islamu sa premietla aj do zahraničnopolitických postojov a kooperácie jednotlivých krajín v rámci boja proti terorizmu. Dôkazom toho v oblasti Strednej Ázie je napr. Šanghajska organizácia spolupráce a Organizácia dohody o kolektívnej bezpečnosti, ktoré využívajú členské krajiny ako poistku proti „spill-over efektu“ v prípade, že by došlo v Strednej Ázii k dramatickému nárastu radikálneho islamu či iného druhu nestability tak, ako sme tomu boli svedkami v roku 2010 v Kirgizsku.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. ATAJEV, T. (2011). Centraľnoaziatskij region vseгда v epicentre geopolitičeskoj borby. [Online]. In: *Islam v Sodružestve nezavisimych gosudarstv*, Nr. 2(3), 2011. [cit. 02.11. 2012]. Dostupné na: <<http://www.idmedina.ru/books/islamic/?2482>>.
2. BERDIKEJEVA, S. (2005). Myth and Reality of Islamist Extremism in Central Asia. [Online]. In: *Eurasia 21*. [10.11.2012]. Dostupné na: <http://www.eurasia21.com/cgi-data/document/files/Islamist_extremism_1.pdf>.
3. BLEUER, Ch. (2009). Tajikistan: On the Road to Exaggeration? [Online.] In: *Turan and Iran* (March 1, 2009). [cit. 02.10.2012.]. Dostupné na: <<http://turanim.wordpress.com/2009/03/01/tajikistan-on-the-road-to-exaggeration/>>.
4. Britskí vojaci usmrtili vodcu Talibanu mullu mansura. [Online.] In: *SME.sk*. [Citované 06.10.2012]. Dostupné na: <<http://www.sme.sk/c/4872083/britski-vojaci-usmrtili-vodcu-talibanu-mullu-mansura.html#ixzz2CKZRznHh>>.
5. COLEVILLE, R. (1994). Rebuilding Socialism. [Online]. In: *Refugees* 98 (December 1, 1994). [cit. 12.11.2012]. Dostupné na: <<http://www.unhcr.org/3b5421984.html>>.
6. ČEJKA, M. (2007). *Encyklopedie blízkovýchodního terorizmu*. Praha: Barrister&Principal 2007. 223 s. ISBN 978-80-87029-19-0.
7. DROZDÍKOVÁ, J. (2005). *Lexikón Islámu*. Bratislava, Kalligram 2005. 270 s. ISBN 80-7149-764-9.
8. EXNÁROVÁ, V. (2001). Ferganská kotlina – hnízdo islamského fundamentalizmu? [Online]. In: *Infoservis spoločnosti Člověk v tísni při České televizi, o.p.s.* [cit. 12.11. 2012]. Dostupné na: <<http://www.infoservis.net/art.php?id=991641662>>.
9. EXNÁROVÁ, V. (2008). *Islám ve Střední Asii za carské a sovětské vlády – na příkladu jednoho z center oblasti, Ferganské kotliny*. Praha: Karolinum 2008. 195 s. ISBN 978-80-246-1504-2.
10. HORÁK, S. (2005). *Střední Asie mezi Východem a Západem*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – nakladatelství Karolinum, 2005. 260 s. ISBN 80-246-0906-1.
11. HORÁK, S. (2008). *Rusko a Střední Asie po rozpadu SSSR.* Praha: Karolinum, 2008. 226 s. ISBN 978-80-246-1742-4.
12. HORÁK, S. (2009)Nástup Číny ve Střední Asii? In: *Mezinárodní vztahy*, roč. 44, 2009, číslo 3 Praha: ÚMV, 2009. ISSN-0323-1844, s. 37.

13. CHUGURYAN, S. (2011). Rusko v 21. storočí - mocenské postavenie. In: *Medzinárodné vzťahy : aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky : Zborník príspevkov z 12. medzinárodnej vedeckej konferencie : zámok Smolenice 1. - 2. december 2011.* Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. s. 446-453, ISBN 978-80-225-3357-7.
14. CHUGURYAN, S. (2012). Východiská bezpečnostnej politiky Ruskej federácie. In: *Zborník z V. medzinárodnej vedeckej konferencie Bezpečnostné fórum, II. Zväzok, Banská Bystrica FPV a MV, s. 451-458, ISBN 978-80-557-0332-9.*
15. JUZA, P. (2012). Stredná Ázia a európska bezpečnosť - problém Ferganskej doliny. [Online.] In: *EVROPA RESET*, 13.09.2012. [cit. 28.11.2012]. Dostupné na: <<http://www.evropareset.eu/index.php/texty-texty-clanky/97-stredna-azia-a-europska-bezpecnost-problem-ferganskej-doliny>>.
16. KARAGANOV, S. A. (2007). *Mir vokrug Rossii: 2017. Kontury nedalekogo buduščego* Moskva: Kulturnaja revolucija, 2007. 159 s. ISBN 5-250-06011-0. s. 103.
17. KARAGIANNIS, E. (2006). Political Islam in Uzbekistan: Hizb Ut-Tahrir Al-Islami. [Online]. In: *Europe-Asia Studies*. Vol. 58, No. 2 (Mar., 2006). [cit. 16.9. 2012]. s. 261-280. Dostupné na: <<http://www.jstor.org/stable/20451186>>
18. KHALID, A. (2007). *Islam After Communism*. Berkeley: University of California Pressy, 2007. Post-Soviet Central Asian National Interests in Afghanistan. 241 s. ISBN 978-0-520-24204-3.
19. KIMMAGE, D. (2004). Analysis: Kazakh Breakthrough on Uzbek Terror Case. [Online.] In: *Radio Free Europe/Radio Liberty*, November 15, 2004. [cit. 24.7. 2012]. Dostupné na: <<http://www.rferl.org/content/article/1055882.html>>.
20. KŇAZEVA, A. (2011). Afganistan v kontexte "Bolšogo Bližnego Vostoka. [Online]. [cit. 2001-06-20]. Dostupné na: <<http://www.fondsk.ru/news/2011/07/05/afganistan-v-kontekste-bolshogo-blizhnego-vostoka.html>>.
21. KRAJČÍKOVÁ, J. (2012). Náboženský problém Ferganskej Doliny. [Online]. In: *E-polis.cz*, 11. listopad 2007. [cit. 16.9. 2012]. Dostupné na: <<http://www.e-polis.cz/nezarazene-clanky/206-nabozensky-problem-ferganskej-doliny.html>> ISSN 1801-1438.
22. MAKARENKO, T. (2002). Crime, Terror and the Central Asian Drug Trade. [Online]. In: *Harvard Asia Quarterly* 6, no. 3 (Summer 2002). [cit. 16.9. 2012]. Dostupné na: <<http://www.asiaquarterly.com/content/view/full/121/40/30>> Post-Soviet Central Asian National Interests in Afghanistan>.
23. MARAT, E. (2006). The State-Crime Nexus in Central Asia: State Weakness, Organized Crime, and Corruption in Kyrgyzstan and Tajikistan. [Online]. In: *Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies Program*, Johns Hopkins University, Joshua Foust 31 October 2006. [cit. 15.9. 2012]. Dostupné na: <http://www.silkroadstudies.org/new/inside/staff/staff_web/erica_marat.htm>.
24. MEGORAN, N. (2004). The Critical Geopolitics of the Uzbekistan-Kyrgyzstan Ferghana Valley Boundary Dispute, 1999–2000". In: *Political Geography*, 23(2004), s. 732.
25. MENDEL, M. (2008). S puškou a Koránem. s. 82. Praha, Orientálny ústav AV ČR, 241 s. ISBN 80-85425-63-5.
26. NAJIBULLAH, F. (2009). Four Suspected IMU Members Killed In Tajikistan. In: *Radio Free Europe/Radio Liberty*. [Online]. October 19, 2009, [cit. 24.7. 2012]. Dostupné na: <<http://www.rferl.org>>.
27. OLCOTT, M. BRILL (2000) Radical Islamist Mobilization in Central Asia. [Online]. In: *Carnegie Endowment for International Peace. Washington*. [cit. 20.7. 2012]. Dostupné na: <<http://carnegieendowment.org/2000/11/14/radical-islamist-mobilization-in-central-asia>>.

28. OLCOTT, M. BRILL (2012). Central Asian Islam: Activism, Radicalism, and Opposition. [Online]. In: *Fair Observer*. [cit. 24.7. 2012]. Dostupné na: <<http://www.fairobserver.com>>.
29. PETERS, G. (2009). *Seeds of Terror: How Heroin Is Bankrolling the Taliban and Al Qaeda*. New York: Thomas Dunne Books, 1 edition (April 27, 2010). 321 s. ISBN 0312379277.
30. *Pri americkom nálete v Pakistane zahynul vodca uzbeckých militantov*. [Online]. In: SME.sk. 2.10.2009. [cit. 20.8. 2012]. Dostupné na: <<http://www.sme.sk/c/5043807/pri-americkom-nalete-v-pakistane-zahynul-vodca-uzbeckych-militantov.html#ixzz2CaWFizFe>>.
31. ROGGIO, B. (2009). Afghan Forces and Taliban Clash in Kunduz. [Online]. In: *Long War Journal*, September 3, 2009. [cit. 10.9. 2012]. Dostupné na: <http://www.longwarjournal.org/archives/2009/09/afghan_forces_and_ta.php>.
32. SHARP, M. J. (2005). *The Broader Middle East and North Africa Initiative: An Overview*. [Online]. In: *CRS Report for Congress*. 15.2. 2005. [cit. 20.7. 2012]. Dostupné na: <<http://fpc.state.gov/documents/organization/43990.pdf>>.
33. STUPAVSKÝ, P. (2006). Trojnásobný trest smrti v Strednej Ázii. [Online]. In: *SLOVO*. [cit. 21.9. 2012]. Dostupné na: <<http://www.noveslovo.sk/printClanok.php?c=14437>>.
34. SUCHÁNEK, J. (2012). Radikální islám v Sin-ťiang – vývoj a súčasnosť. *Obrana a strategie*. [Online]. Defence & Strategy. 2012, roč. 12, č. 1, s. 41-52. [Cit. 2012-11-26]. ISSN 1802-7199. Dostupné na: <<http://www.defenceandstrategy.eu/>>.
35. SWANSTROM, N. (2003). Central Asia as a Transit Region for Drugs. [Online]. In: *Asia Times Online*, August 28, 2003. [cit. 13.9. 2012]. Dostupné na: <http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/EH28Ag01.html>.
36. TYNAN, D. (2009). Uzbekistan: If a Taliban Outpost Falls in Pakistan, Is the Ripple Felt in the Ferghana Valley?. [Online] In: *Eurasianet.org*, May 25, 2009. [cit. 10.9. 2012]. Dostupné na: <<http://www.eurasianet.org/departments/insightb/articles/eav052609.shtml>>.
37. VALI, D. (2002). IMU Movements May Press Tajikistan to Forefront of Security Concerns. [Online]. In: *Eurasianet.org*, April 17, 2002, [cit. 9.9. 2012]. Dostupné na: <<http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav041802.shtml>>.
38. WALKER, R.F. (2010). Influx of Refugees Worries Tajiks. [Online]. In: *Al Jazeera English*. February 26, 2010. [cit. 10.9. 2012]. Dostupné na: <<http://english.aljazeera.net/news/asia/2010/02/201022693840451803.html>>.

KONTAKT

doc. Dr. Ľubomír Čech, CSc.
 Katedra medzinárodných politických vzťahov
 Fakulta medzinárodných vzťahov
 Ekonomická univerzita v Bratislave
 Dolnozemska cesta 1/B
 85235 Bratislava
 E-mail: lubomir.cech@euba.sk